

Universiteit Utrecht

Centrum voor Onderwijs en Leren
Onderwijsadvies & Training

Samen werken aan beter onderwijs

Van voorschool tot universiteit

Samen werken aan beter onderwijs

Het onderwijs staat zelden stil en is nooit af. Het is een proces van ontwerpen, uitvoeren en opnieuw proberen. De zorg voor de kwaliteit van het onderwijs roept vaak nieuwe maar ook steeds terugkerende vragen op.

Hoe bereiken we dat onze docenten optimaal functioneren en zich kunnen ontwikkelen in een veilige omgeving? Hoe stimuleren we onze leerlingen en studenten om het beste uit zichzelf te halen?

Welke werkvormen zijn effectief en welke toetsen horen daar bij?

Hoe reageren we op de snelle, digitale ontwikkelingen?

Bij al die veranderlijkheid is het voor bestuurders, opleidingsdirecteuren, schoolleiders en docenten soms een hele opgave het overzicht te bewaren en op de hoogte te blijven van de nieuwste inzichten. Vaak ontbreekt gewoon de rust, is er onvoldoende tijd om trends en topics op hun waarde te schatten en weloverwogen keuzes te maken die een opleiding of vak echt beter maken.

De adviseurs en trainers van Onderwijsadvies & Training (O&T) kunnen houvast bieden, door bij turbulentie in het onderwijs op de hoofdzaken te blijven focussen. Zij onderscheiden zich door hun deskundige visie en betrouwbare analyses. Jan van Tartwijk, wetenschappelijk directeur O&T: ‘Vernieuwen is geen doel op zich. Elke opleiding is anders en vraagt een eigen benadering, dat is ons uitgangspunt. Wij weten wat er speelt en laten ons niet van de wijs brengen door elke nieuwe trend. We onderzoeken wat werkt en wat niet. We verbinden de uitkomsten van wetenschappelijk onderzoek met de praktijk van iedere school of opleiding die bij ons aanklopt.’

Traditie van vernieuwing

De thuisbasis is de Universiteit Utrecht, maar O&T opereert landelijk en internationaal van het po tot het wo. Onze adviseurs en trainers voelen zich thuis in de innovatieve atmosfeer van het onderwijs binnen de Universiteit Utrecht en ook in de contacten met scholen vanuit de lerarenopleidingen (vo en po) en andere ho-instellingen. Die context staat sinds twintig jaar voor de vernieuwing en verbetering van het onderwijs: didactisch, inhoudelijk en organisatorisch. De Universiteit Utrecht heeft een reputatie als voortrekker in onderwijsvernieuwing. Door de invoering van onderwijskwalificaties voor docenten en de Academische Lerarenopleiding Primair Onderwijs (ALPO), om maar twee wapenfeiten te noemen die bij veel onderwijsinstellingen navolging krijgen. Ook het internationale University College Utrecht voor extra gemotiveerde studenten is dankbaar gekopieerd in andere universiteitssteden. Enkele teamleden van O&T stonden zelf aan de wieg van de Utrechtse onderwijsfilosofie

en hebben meegewerkt bij de vaak weerbarstige toepassing in de praktijk. Samen vertegenwoordigen de O&T-medewerkers een schat aan onderwijskundige ervaring en inzicht, opgedaan in de universitaire praktijk.

Brug tussen wetenschap en praktijk

Het team van O&T bestaat nu uit vijftig onderwijspecialisten die als adviseurs en trainers in vrijwel alle onderwijstypen werkzaam zijn: hoger en voortgezet onderwijs, steeds vaker ook mbo, primair onderwijs en zelfs voor- en vroegschoolse educatie. Ze opereren in Utrecht en omstreken, maar even goed in Noord-Brabant of Noord-Holland. Samen bestrijken zij alle actuele onderwerpen zoals leiderschap, toetsexpertise, talentontwikkeling en excellentie, onderwijskwalificaties en didactiek, curriculumontwikkeling en blended learning, wetenschap en techniek, matching en selectie.

‘Wij onderzoeken wat werkt en wat niet’

Met opleidingen en docenten werken onze adviseurs en trainers aan effectieve manieren om de onderwijskwaliteit op peil te houden of te verhogen, en het leerproces waar mogelijk aantrekkelijker en beter te maken. Door goede analyses van de praktijk en door (na)scholing van docenten op alle onderwijsniveaus. Het is een wederzijds leerproces, een education permanente van voortschrijdende professionalisering.

De teamleden van O&T houden elkaar op de hoogte van recente onderwijskundige inzichten, ze maken systematisch werk van hun professionele ontwikkeling en veel adviseurs zijn gepromoveerd. Zij ondersteunen onderwijsvernieuwing die ook werkt in de praktijk.

Voortbouwen op onderwiskundige evidenties

Jan van Tartwijk is wetenschappelijk directeur O&T en hoogleraar Toegepaste Onderwijskunde aan de Universiteit Utrecht. Ook is hij directeur van de Graduate School of Teaching, de universitaire lerarenopleiding.

‘Docenten maken het verschil in de kwaliteit van een school of opleiding. Dat is een van de aantoonbare evidenties die we kunnen gebruiken in de strategie naar beter onderwijs. Net als de zekerheid dat elke onderwijsorganisatie anders is en om een eigen flexibiliteit vraagt bij de introductie van veranderingen en vernieuwingen. Dat geldt voor basisschool tot universiteit.’

‘Ik beseft dat er veel scepsis is over de bruikbaarheid van onderwijsonderzoek: de dagelijkse praktijk wordt door zoveel factoren bepaald, die kun je nauwelijks beïnvloeden. Onze taak als onderzoekers en opleiders is dan ook om door te vragen, kritisch te letten op de taal en de ideeën die voorbij komen. Volgens het academisch principe: duw er tegenaan en kijk of ze overeind blijven. Laten we erop vertrouwen dat we al veel weten, ook uit disciplines als de psychologie. We hoeven niet elke keer het wiel uit te vinden.’

Toetsen in het hoger onderwijs

Jaap Milius is adviseur en trainer, een generalist met een ruime ervaring en meerdere specialismen. Toetsen en beoordelen is er daar een van.

Van kortstondige interventies tot langdurige curriculumvernieuwing: Jaap Milius heeft in zijn jarenlange ervaring, vooral in het hoger onderwijs, al veel aspecten van de onderwijsontwikkeling begeleid. ‘Als het gaat over de kwaliteit van toetsen zijn veel opleidingen onzeker over de eisen die aan hen worden gesteld. Verantwoord toetsen, hoe doe je dat zonder een overdaad aan papierwerk en controles die de autonomie van de docent inperken? Alles draait tenslotte om het vertrouwen in de docent, die is als professional bepalend voor de toetskwaliteit. Hoe maak je het onderwijs leerzaam en aantrekkelijk in een consistent geheel van zelfstudie, hoorcolleges en werkgroepen? Hoe begeleid je studenten effectief naar de eindstreep, zeker in de laatste fase? Bij dat soort vragen kunnen wij goed ondersteunen.’

Jaap zoekt in zijn trainingen de mogelijkheid om zijn theoretische kennis en ervaring te verbinden met de doordeweekse praktijk van de cursisten. ‘Daar komen alle aspecten van het leren bijeen. Je kunt zoveel wijzer worden van elkaar, door het gesprek, de ontmoeting, de confrontatie. Het is elke keer weer een verrassing en een openbaring om dat te zien gebeuren.’

Betere feedback in het voortgezet onderwijs

De feedback die leerlingen van hun docenten krijgen is een belangrijke factor voor hun schoolprestaties. Utrechtse wetenschappers doen onderzoek naar de kwaliteit van feedback. Enkele scholen waarmee de Universiteit Utrecht samenwerkt in de lerarenopleiding vonden de resultaten zo belangrijk, dat ze hebben besloten hun docenten verder te bekwamen in het geven van goede feedback.

Het ministerie van OCW ondersteunt nu een project waarin docenten en onderzoekers van de universiteit en de Hogeschool Utrecht de scholing in feedback samen ontwikkelen en onderzoeken. Ook studenten van de universitaire lerarenopleiding zijn bij dat onderzoek betrokken. Onderzoekers van O&T brengen de gegevens van verschillende scholen bij elkaar. Daaruit blijkt dat docenten erg tevreden zijn en inhoudelijk veel leren van de scholing die mede door hun collega's is ontwikkeld. In de toe-

komst zullen ook de effecten op de leerlingen worden onderzocht. De verschillende perspectieven van schoolpraktijk, lerarenopleiding en

'Feedback is een belangrijke factor voor schoolprestaties'

onderwijsonderzoek en advies vloeien in dit project mooi samen.

Vernieuwen doe je stapsgewijs

Wim Kremer, hoogleraar gezondheidszorg
landbouwdieren en onderwijsdirecteur
faculteit Diergeneeskunde van de
Universiteit Utrecht.

‘De opleiding van dierenartsen heeft regelmatig behoefte aan onderwijskundige ondersteuning. Bij grote en kleinere vernieuwingsprojecten, maar zeker ook in de persoonlijke begeleiding van onze docenten. Dat zal alleen maar toenemen’, verwacht onderwijsdirecteur Wim Kremer. ‘We willen onze studenten opleiden tot verantwoordelijke, oordeelkundige professionals die de grote uitdagingen van de toekomst in het juiste perspectief kunnen plaatsen. Om er maar een te noemen: hoe gaan we verantwoord voedsel produceren voor een wereldbevolking van 10 miljard mensen in 2050? Zulke grote vragen kun je alleen interdisciplinair benaderen, met de inbreng van alle relevante expertises. De didactiek is er daar een van.’

‘De adviseurs van O&T helpen onze docenten om de kloof tussen het grote onderwijsideaal en de toepassing in de praktijk van de collega’s kleiner te maken. Ze stimuleren ons om resultaatgericht te werken, in stappen die behapbaar zijn. Dan verloopt de innovatie het snelst, is onze ervaring.’

Inzicht in alle onderdelen van het onderwijstraject

Gerrit Worm is adviseur en trainer, met de focus op het coachen van docenten in het hoger onderwijs.

‘Het hoger onderwijs staat nooit stil, het is een continu proces van ontwerpen, uitvoeren en opnieuw ontwerpen.’ Bij al die veranderlijkheid staat voor Gerrit Worm één ding vast: alles begint bij de docenten. Zij moeten het doen, in de klas of de collegezaal. Jonge docenten zijn vaak gretig, is zijn ervaring. ‘Ze beseffen dat onderwijzen een vak apart is en ze willen ervoor werken om het onder de knie te krijgen. Wij leren hen om het metier beter te begrijpen en te beheersen. Niet alleen de knowhow telt, ook het waarom: de principes en het inzicht in de omstandigheden die overal weer anders zijn. Wij organiseren het gesprek, reiken de kennis aan, maar zij moeten er zelf hun tanden in zetten.’

Er is veel belangstelling voor de professionaliseringstrainingen van O&T. De opleiding ‘Didactiek voor hbo-docenten’ bijvoorbeeld trekt cursisten uit het hele land. ‘Meestal zijn dat heterogene groepen. De docenten nemen hun eigen materiaal mee. De leerdoelen die daarin staan geformuleerd zijn meestal niet concreet genoeg. Wij werken met concrete actiewerkwoorden die duidelijk maken waaraan studenten kunnen werken en waarop zij getoetst worden. Zo krijgen ze een helder inzicht in alle onderdelen van het onderwijstraject.’

O, zit dat zo? Wetenschap en Techniek op de basisschool

Maarten Kleinans is hoogleraar 'Proces-sedimentologie van rivier-gedomineerde systemen'. Zelf noemt hij zich gemakshalve ook wel 'hoogleraar Water en Zand'. Hij vindt dat wetenschappers de heilige plicht hebben om ook aan kinderen op de basisschool uit te leggen waar ze zo druk mee zijn. Hij laat scholieren stellages knutselen die de waterkringloop nabootsen. Demonstreert via Google Earth hoe een dijkdoorbraak werkt. Al doende leren: o, zit dat zo?

Kleinans is medeauteur van de lesmethode Wetenschapper in de klas. Met het kenniscentrum Talentontwikkeling Wetenschap en Technologie bouwt O&T in samenwerking met het Wetenschapsknooppunt Utrecht aan een netwerk van scholen die deze nieuwe methode van lesgeven onder de knie willen krijgen. Directeur Niek de Kruijf is inmiddels een vurig pleitbezorger op de 20 basisscholen die zijn stichting Proceon in de regio Hilversum onder de

hoede heeft. 'Wij zijn heel blij met de expertise uit Utrecht. Sinds een jaar maken we op vijf scholen serieus werk van dit project, we hebben er een jonge leerkracht volledig voor vrij geroosterd. Het is een intensief traject, maar het al doende leren heeft een enorme impact op alle leerlingen en ik weet zeker dat we zo meer scholieren op het bèta-spoor brengen.'

Zie ook www.uu.nl/onderwijsleren/ktwt

Universitair docenten sparren met elkaar

Christel Lutz is docente psychologie aan het University College Utrecht en volgde de door O&T begeleide leergang Onderwijskundig Leiderschap.

‘Het vak van docent kan eenzaam zijn, je staat tenslotte alleen voor de klas. Tijdens de leergang Onderwijskundig Leiderschap heb ik ervaren hoe inspirerend het is om met geestverwanten te sparren over de vragen die je bezighouden. Als een soort intervisie. Docenten kunnen elkaar helpen door ervaringen uit te wisselen die ze niet zo gemakkelijk delen met een leidinggevende of hun directe collega’s. Hoe combineer je je verschillende taken? Welke carrièerekeuzes maak je? Maar ook: wat doe je als een student het echt moeilijk heeft en om jouw hulp vraagt?’

Christel volgde de leergang Onderwijskundig Leiderschap die het Center of Excellence in University Teaching (CEUT) organiseert en die O&T begeleidt voor senior docenten van de Universiteit Utrecht en andere universiteiten. Als uitkomst van de leergang heeft zij met haar collega’s de Teaching Academy Utrecht University opgericht, een virtuele docentengemeenschap waar je met collega’s over het vak kunt praten. ‘We publiceren allerlei materiaal op onze eigen website (tauu.uu.nl) en organiseren bijeenkomsten over het vak.’ Christel Lutz waardeert de inbreng van de adviseurs van O&T als een bron van onderwijskundige kennis en ervaring. ‘Zij weten wat werkt binnen de universiteit en leveren een kwaliteitsfilter als je op zoek bent naar goede oplossingen voor soms complexe vraagstukken.’

Metten is weten in het voortgezet onderwijs

Waarom blijven sommige leerlingen achter bij de verwachtingen en zijn andere juist opmerkelijk succesvol? Elke school beschikt over data die zulke soms ongrijpbare fenomenen kunnen verklaren.

‘Meten is weten’ is dan ook het motto voor een jarenlange samenwerking tussen dertien Utrechtse vo-scholen, onderwijsadviseurs van de CED-Groep en onderzoekers en adviseurs van de Universiteit Utrecht. Het ministerie van OCW ondersteunt dit omvangrijke project.

*‘Er zit waardevolle informatie
in de data waar scholen over
beschikken’*

De deelnemende scholen zijn enthousiast over de bruikbaarheid van de analyses. Peter Fonck is docent aan het Gregorius College in Utrecht en vanaf het begin betrokken bij het dataproject. ‘Wij

hadden al langer het gevoel dat het rendement in onze tweejarige brugklassen te laag was, maar we begrepen niet hoe dat kwam. Met de onderzoekers van de universiteit hebben we de prestaties uit de combinatieklassen vmbo-havo geanalyseerd. Wat bleek? Veel leerlingen voelden zich onvoldoende uitgedaagd en stroomden niet door naar de havo, ook al hadden ze de capaciteiten. We hebben nu weer een eenjarige brugklas.’

O&T-onderzoeker Renske de Kleijn is een van de begeleiders. ‘Wij helpen problemen boven tafel te krijgen door goed te observeren en de juiste vragen te stellen. Scholen kunnen leren de antwoorden uit hun eigen data te halen. Mijn rol is vooral het inbrengen van ervaringen elders, het stellen van praktische onderzoeksvragen en de analyse van gegevens.’

Onderwijsadvies & Training

Onderwijsadvies & Training vertaalt inzichten uit de onderwijskunde naar het onderwijs van alledag en verrijkt wetenschappelijke inzichten met ervaringen uit de praktijk.

O&T wil een krachtige bijdrage leveren aan onderwijskwaliteit en innovatie door een brug te slaan tussen theorie en praktijk en tussen verschillende onderwijsvelden. Onze organisatie schoolt docenten – van basisscholen tot universiteiten – en adviseert opleidingen en scholen uit het hele land over educatieve vernieuwingen.

Onze diensten

- onderwijskundig advies
- professionalisering van docenten door training, advies en coaching
- ondersteuning vernieuwingsprojecten
- praktijkonderzoek
- ondersteuning bij verwerking toets- en evaluatiegegevens
- ondersteuning bij aansluitingsvraagstukken voortgezet en wetenschappelijk onderwijs

Contact

Onderwijsadvies & Training
www.uu.nl/onderwijsadviesentraining
E onderwijsadviesentraining@uu.nl
T 030 253 3224

